

Rozumieć politykę międzynarodową

Wojciech Zajączkowski

Rozumieć politykę międzynarodową

Metody analizy źródeł otwartych

Wydawnictwo Naukowe
SCHOLAR

Warszawa 2025

Recenzje:

dr hab. Robert Kupiecki, prof. UW

dr Adam Eberhardt

Redakcja i korekta: Jerzy Lewiński

Projekt okładki: Wojciech Konończuk, Wojciech Mańkowski

Na okładce: Kazimierz Malewicz, *Dama przy kolumnie z plakatem*, 1914,

Stedelijk Museum Amsterdam

Copyright © 2025 for Polish edition by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.,
Warszawa

Copyright © 2025 for Polish edition by Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia,
Warszawa

Copyright © by Wojciech Zajączkowski

ISBN 978-83-68091-26-7

ISBN 978-83-68327-24-3

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: Dariusz Piskulak

Wydrukowano w Polsce.

Co dalej będzie, ani wiem, nie przyszłość chcę przyspieszyć,
Gdyż źle jest smucić się na zapas i źle na zapas cieszyć.
Czy prawdę rzekł, czy kłamał wróż, na własnym ucz się błędzie,
A przyszłość poznasz, kiedy już teraźniejszością będzie.

Ajschylos, *Agamemnon* (przeł. Artur Sandauer)

Spis treści

Wprowadzenie	11
Rozdział 1. Specyfika pracy analitycznej – między nauką, dziennikarstwem i wywiadem	29
1.1. Cztery spojrzenia na politykę międzynarodową: nauka, analiza źródeł jawnych, wywiad, dziennikarstwo	29
1.2. Państwo wobec świata zewnętrznego	39
1.3. Znaczenie głębi czasowej w praktycznej i naukowej analizie stosunków międzynarodowych	42
Rozdział 2. Triada analityczna – sposób funkcjonowania przekazu analitycznego	50
2.1. Przedmiot analizy	59
2.1.1. Wielokrotność formatowania	60
2.1.2. Niewspółmierność aparatu pojęciowego odbiorcy i przedmiotu	61
2.1.3. Niejednoznaczność przedmiotu	62
2.1.4. Umieszczenie przedmiotu na osi czasu	63
2.1.5. Dobór źródeł i metody	64
2.1.6. Wybór aparatu pojęciowego analizy	66
2.2. Analityk	69
2.3. Mapa obcej rzeczywistości	77
2.4. Odbiorca i granice rozumienia przekazu analitycznego	84
Rozdział 3. Miejsce źródła w pracy analitycznej. Źródło otwarte – definicja i znaczenie	87
3.1. Stany Zjednoczone	95
3.2. Wielka Brytania	97
3.3. Chiny	100
3.4. Rosja	104
3.5. Australia	108
3.6. Francja	109
3.7. NATO	111

Rozdział 4. Podłoże teoretyczne analityki	114
4.1. Psychologiczne interpretacje procesu analitycznego	116
4.1.1. Richards J. Heuer i postulat samoświadomości analityka	117
4.1.2. Psychologia behawioralna: teoria perspektywy i behawioralna teoria stosunków międzynarodowych	124
4.1.3. „Czarne łabędzie” i analiza stosunków międzynarodowych	128
4.1.4. Podejście poliheurystyczne Alexa Mintza	130
4.1.5. Podejście psychologiczne do procesu analitycznego – podsumowanie	132
4.2. Formalne teorie procesu analitycznego	133
4.2.1. Teoria ontologiczna i sztuczna inteligencja	135
4.2.2. Podejście matematyczne	144
4.2.2.1. Analiza bayesowska	144
4.2.2.2. Zastosowanie logiki kontekstualnej	149
4.2.2.3. Semantyka statystyczna	151
4.2.2.4. Teoria gier i teoria decyzji	152
4.2.3. Porównanie metod formalnych	155
4.3. Interpretacja fenomenologiczna	157
4.4. Ocena poszczególnych podejść teoretycznych	165
 Rozdział 5. Analiza: przedmiot–źródło–metoda	 168
5.1. Stawianie hipotez	173
5.2. Weryfikacja hipotez	176
5.3. Najczęstsze błędy analityczne	178
5.3.1. Błędy indywidualnego analityka	180
5.3.1.1. Syndrom zwierciadła	180
5.3.1.2. Niedostateczna krytyka źródeł	182
5.3.1.3. Dążenie do spójności narracyjnej za wszelką cenę	182
5.3.1.4. Forsowanie hipotezy nieopartej dowodami	183
5.3.1.5. Przekonanie o logiczności rzeczywistości społeczno- -politycznej	183
5.3.1.6. Przeświadczenie, że „świat się kręci wokół nas”	184
5.3.1.7. Dryf w stronę obfitszej informacji	184
5.3.1.8. Autocenzura	184
5.3.2. Grupowe ograniczenia poznawcze	185
5.3.3. Ograniczenia instytucjonalne	186
5.4. Formułowanie wniosków	186
5.5. Znaczenie pamięci i użyteczność zawodowa analityka	192
5.6. Zaplecze intelektualne analityka	194
5.7. Odbiorca	196

Rozdział 6. Sukcesy i porażki analizy źródeł otwartych w polityce zagranicznej	201
6.1. Kapitulacja Japonii w 1945 r.	201
6.2. Upadek monarchii w Iranie i rewolucja islamska w 1979 r.	206
6.3. Rozpad ZSRS w 1991 r.	209
6.4. Arabska Wiosna 2011	214
6.5. Rosyjska wojna z Ukrainą	216
Zakończenie	219
Spis rysunków i tabel	241
Indeks osób	243